

Русило М. О., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Сьогодні надзвичайно актуальним є питання порядку проведення та застосування для доказування у кримінальному провадженні результатів негласних слідчих (розшукових) дій (далі-НС(Р)Д), які безпосередньо пов'язані із тимчасовим обмеженням прав та свобод людини. Не дивлячись на тісний зв'язок негласних слідчих (розшукових) дій з оперативно-розшуковими заходами, ці дії та заходи є різними за своєю правовою дійсністю.

Впровадження у нинішній кримінальний процес України інституту негласних слідчих (розшукових) дій є наслідком надання процесуального статусу не оперативно-розшукової діяльності, а спеціальних негласних заходів отримання інформації про злочин та особу, яка його вчинила. У 2012 році на підставах тодішнього Кримінально процесуального кодексу схожі негласні заходи справді існували у формі оперативно-розшукових заходів, підстави та порядок проведення яких регулювались Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та іншими нормативно-правовими актами [1].

Згідно з положеннями глави 21 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії визначено як різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню. Фіксація їх ходу і результатів відповідає загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим у КПК України. Протоколи та інші результати проведення НС(Р)Д використовуються в доказуванні на тих самих підставах, що і результати інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування. Негласні слідчі (розшукові) дії, як і гласні слідчі (розшукові) дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. НС(Р)Д, таким чином, є процесуальними діями, підстави, порядок проведення та використання результатів яких визначено у ст. 246 та інших статтях КПК України [2].

Засоби та методи, які використовувалися як конфіденційна складова негласних дій, передбачають можливість використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, що має правове значення для визначення цих дій як негласних та надає їм виключно специфічних ознак та властивостей. Результатом цього є отриманні данні НС(Р)Д у кримінальному провадженні, які мають велике доказове значення порівняно з можливостями інших процесуальних дій. Наприклад, під час проведення гласних, тобто відкритих слідчих (розшукових) дій з'ясовуються та досліджуються сліди злочину вже після його вчинення.

З іншої сторони, закритий характер НС(Р)Д надає можливість уповноваженим особам втручатися в особисте життя, спілкування, тобто тим самим обмежувати конституційні права та свободи людини. Такі особливості з об'єктивної сторони впливають на сприйнятливості результатів негласних слідчих (розшукових) дій з точки зору забезпечення прав особи, гарантій їх дотримання у зв'язку з проведенням негласних дій. Дійсно підкреслив М.А. Погорецький з цього приводу, що негласні слідчі (розшукові) дії можуть бути як ефективним засобом отримання доказів у кримінальному процесі, так і засобом грубого порушення прав, свобод і законних інтересів. Тому застосування таких засобів у кримінальному процесі потребує як постійного вдосконалення їх оперативності, так і процесуальних гарантій законності [3, с. 271].

Також важливою проблемою розсекречення є використання результатів НС(Р)Д для доказування у кримінальному провадженні, а саме вимога щодо обов'язкового додання до матеріалів провадження ухвал слідчого судді про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які тимчасово обмежують права людини, після відповідної процедури їх розкриття. Така ухвала, певна річ, має велике значення щодо оцінювання отриманих результатів негласних дій як допустимих доказів.

Саме та інформація, яка міститься в ухвалі, дає можливість прокурору під час досудового розслідування або суду під час судового розгляду кримінальної справи розцінювати законність та правомірність дій уповноважених осіб для проведення НС(Р)Д з політики дотримання вимог ухвали про дозвіл на проведення негласних дій щодо певних потрібних осіб, строків проведення, місця проведення таких дій, видів цих дій тощо [2].

Виходячи з усього вище переліченого виникає ще одна проблема – це процедура легітимізації секретної інформації, зняття грифу таємності з відповідної ухвали слідчого судді, без чого, доречі, неможливо користуватися нею для оцінювання прилежності та допустимості доказів у гласному й відкритому вже судовому провадженні. Останнім часом, ні в КПК України, ані в іншому законі немає чіткого порядку процедури розсекречування ухвал слідчих суддів про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової дії), що створює певну колізію під час практичної діяльності слідчих, прокурорів. Але ж загальний порядок легітимізації,

досить послідовно врегульований Інструкцією. Саме тому, у даному випадку для розв'язання проблеми розсекречення ухвал слідчих суддів можна застосовувати за схожими відповідними приписами Інструкції, які встановлюють процедуру розсекречення інших процесуальних документів, що стали правовою підставою для проведення НС(Р)Д [4].

Іншою проблемою відкриття доступу до можливостей використання інформації негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язкове складання протоколів, де фіксуються хід і результати дій, пов'язаних із підготовкою до проведення НС(Р)Д, також враховуються застосування спеціальних технічних засобів, речей, предметів тощо. Дійсне кримінальне процесуальне законодавство, а саме ст. 273 КПК України, передбачає можливість застосування під час проведення негласних дій за рішенням керівника органу досудового розслідування, прокурора, заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів. Цілью є допуск виготовлення та використання спеціально виготовлених речей і документів, створення та застосування спеціально утворених підприємств, установ, організацій. Як передбачено у ч. 2 ст. 273 КПК України, виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих дій оформляються відповідним протоколом [2]. Але ж водночас даною статтею кримінального кодексу не регулюється порядок фіксації схожих дій слідчого або працівників уповноваженого оперативного підрозділу щодо виготовлення, створення ідентифікованих (помічених) засобів (як приклад, мічених грошових банкнот, що викростовуються під час спеціального негласного слідчого експерименту, метою якого є викриття службової особи в одержанні неправомірної вигоди, тобто корупції).

Належне та правильне оформлення зазначених процесуальних негласних дій, обов'язкова фіксація ходу і результатів їх проведення в окремому протоколі, одночасно за допомогою відеозапису, є необхідним додатковим процесуальним засобом забезпечення конституційних прав особи при здійсненні негласних слідчих (розшукових) дій. Наявність таких протоколів надає суду реальну можливість перевірити дотримання засад законності і верховенства права при підготовці та виконанні НС(Р)Д, має вирішальне значення для оцінки отриманих внаслідок цих дій даних як достовірних і допустимих доказів легітимності їх використання для доказування у кримінальному провадженні.

Отже, саме дотримання верховенства та прозорості права під час прийняття рішення, проведення, використання та застосування результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, велика увага щодо забезпечення гарантій Конституцією України прав людини під час їх здійснення та оформлення унеможливить спроби довести незаконність таких заходів, які нібито порушують ці права. Використання аналогів права, які ґрунтуються на вказаних вище засадах та принципах, при здійсненні зазначених дій у випадках наявних помилок та колізій чинного законодавства

буде мати змістовне значення для розсекречування одержаних за їх результатами фактичних даних та інформації як належних та допустимих доказів.

---

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України редакція від 28.11.2019 № 4651-VI // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні / М.А. Погорецький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 270–276.

4. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: спільний наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>

Рец В.В., здобувач вищої освіти, факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Олексенко В.Г., викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМАТИКА

Сьогодні інформаційне забезпечення правоохоронних органів має стратегічне значення в системі протидії злочинності. Будь-яка інформація про особу, річ або інші об'єкти може значно скоротити попередження, викриття і розслідування злочинів. Варто зауважити, що ефективність роботи